

Bava Metzia (Mishnah 111a)

אימתי — **When** is this so? בזמן שתבעו — **When [the worker] demanded** his wage from [the employer]. לא תבעו — **But if [the worker] did not demand** his wages from [the employer], הממחהו אצל — [the employer] **does not transgress [the law]**. אינו עובר עליו — **or a moneychanger** but the worker was not paid, או אצל שולחני — **[the employer] does not transgress [the law]**.

Bava Metzia (Gemara 112a)

תנו רבנן — **The Rabbis taught in a Baraisa:** "לא-תלין פּעלת שכיר" — The pasuk states: **The wage of an employee shall not stay overnight.** יכול אפילו לא תבעו — **It might be thought** that this applies even if [the employee] did not demand his wages from [the employer]. תלמוד "אתה" — [The Torah] therefore states the next word: **with you,** לְדַעְתָּךְ — which is interpreted to mean **with your will;** implying that the wage is being held against the will of the employee. יכול אפילו אין לו — **It might be thought** that the prohibition applies even if [the employer] does not have the necessary funds to pay his worker. תלמוד לומר, "אתה" — [The Torah] therefore states: **with you,** שְׁיֵשׁ אִתְּךָ — which implies **that you have it available.** יכול אפילו הממחהו אצל חנוני ואצל שולחני — **It might be thought** that this prohibition applies even if [the employer] directed [his worker] to a storekeeper or moneychanger. תלמוד לומר "אתה" — [The Torah] therefore states: **with you,** וְאֶצֶל שׁוֹלְחָנִי — which implies, **not when he directed [his worker] to a storekeeper or a moneychanger.**

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 339:10)

אין בעל הבית עובר משום בל תלין — **The employer is not liable for delaying payment** אלא אם כן תבעו השכיר — **unless the employee demanded pay from him.**

Chofetz Chaim (Ahavas Chesed Ch. 9 intro.)

אלו ידעו מזה — **If [people] knew about this mitzvah,** בודאי היו מזדרזים לשלם בזמנם — **they would certainly be energetic to pay their workers on time** כדי לקיים המצות עשה של ביומו תתן — **in order to fulfill the positive mitzvah of "On his day shall you pay his hire,"** כמו — **just as every Jew is energetic to fulfill other mitzvos of the Torah that are dependent upon time** כשופר וכסוכה ולולב וכיוצא — **Did you ever see one Jew** — האם ראית לאחד מישראל — **delay making a berachah on the shofar or on the lulav until night?** שניח מלברך על השופר והלולב על הלילה — **like shofar, succah, lulav and the like.**

חומר האיסור

אהבת חסד (פתיחה לפ"ט) - גם מצוי בעונותינו הרבים אצל איזה אנשים שהשכיר דופק על פתיחהם לילה ויום ואין שומע לו, ובפרט אם העסק הוא על איזה דבר קטן, ולא יתנו לב שבדיני תורה אין חילוק בין דין של פרוטה לדין של מאה מנה, והרבה מהם שהם אנשים ישרים ובעלי מדות טובות ומקיימים שאר מצוות התורה כדת וכהלכה, והמצוה הזאת של תשלומי שכר שכיר בזמנו רפויה בידם בעו"ה, אפילו במקום שנוגע לטרחה בעלמא. והתבוננתי שכל זה בא להם מצד מיעוט וחסרון ידיעה בהלכה זו.

פתחי תשובה (שלט, ז) - כתב בספר שער משפט וז"ל ובזהר קדושים מבואר דאף דאמר לו הפועל יהא השכירות בידך אין לעכב השכירות תחת ידו אם לא לבתר דיהיב ליה.
פתחי תשובה (שלט, ח) - בשלחן ערוך של הגה"ח מהר"ש זלמן כתב בשם האריז"ל דמכל מקום מדת חסידות ללות ולפרוע לשכיר בזמנו.
באור הלכה (סימן רמב) - אף כשאם יתן לפועל לא יהא לו מעות לעונג שבת צריך ליתנם לפועל.
שדה חמד (הובא בפתחי חושן ט, סקכ"ו) - על פי מה שכתוב בשם האריז"ל שב'ומו ת'תן ש'כרו ר"ת שבת, שאינו מקבל קדושת נשמה יתירה אם לא פרע שכר שכיר.

לא תבעו

אהבת חסד (פ"ט סקכ"ט) - דמדלא תבעו מוכח שמדעתו הוא ונתרצה לזה ומרשהו שיהיה שכרו בידו עד אחר הזמן. ונראה לי פשוט דאף אם לא תבעו בפירוש כל שבא השכיר אצל הבעל הבית אחר שכלה מלאכתו כנהוג הוה כאלו תבעו בפירוש שכר מלאכתו... ומה שלא תבעו בפירוש היינו משום כיסופא. (שם סקל"ב) - ונראה דהוא הדין כשאירע להפועל איזה אונס אחר שכלה פעולתו שאינו יכול לבא לבית בעל הבית אחר מעותיו ולא לשלוח שליח אצלו צריך המשכיר להוליך המעות אצלו.

שער המשפט - משמע מפשטא דמתניתין מיעבר הוא דלא עבר, הא איסורא איכא.
ערך ש"י (עג, ו) - ואיני מכיר ראייתו דנהי דקתני לא תבעו אינו עובר ומשמע חיובא איכא, היינו לכשיתבענו יחויב לפרוע. (שם שלט, א) - אך כיון דבזהר מפורש לאיסור יש להחמיר. ואפשר נהי דדרשינן לא תלין אתך מדעתך ולא מדעת השכיר היינו דלא עביר משום בל תלין אבל ביומו תתן שכרו בכל אופן יש... ובריטב"א מבואר דבלא תבעו אין בו עשה דביומו תתן שכרו גם כן וכן משמע פשטות המשנה וסתימת הפוסקים.

קטן

אהבת חסד (ט, ה) - גם בקטן ששכרו לאיזה פעולה שייך בו כל הדינים הנ"ל. (שם סקט"ז) - וראיתי אנשים שמשתמשין בקטן באיזה דבר של תשמיש ומבטיחין להם שיתנו להם אחר כך דבר מה עבור זה ולבסוף לא יתנו להם כלום ושלא כדן עבדי דאיסור כבישת שכר שכיר שייך אפילו במלאכת פרוטה אחת... ואפילו לאחר את זמנו אסור כמו שכתבנו דשייך בו בל תלין וכל שכן לכבוש לגמרי דאסור. [ועי' אמרי יעקב שמביא ראייה משו"ת הרשב"א ח"ג סי' צ"ט].

נתיבות שכיר (מא, סקי"ז) - ונסתפקתי אם דין זה שייך גם כשמבטיח שכר על פעולה שיעשה בנו או אשתו.

משפטי התורה (ח"א סימן מא) - בילד קטן שמחמת הבושה מאדם גדול וכדומה הם אינם תובעים מיד עם גמר מלאכתם את שכרם, למרות שרצונם לקבלו בגמר מלאכתם, לגביהם נשאר החיוב מן התורה לשלם להם עם גמר מלאכתם, אף על פי שמחמת הבושה אינם תובעים זאת מבעל הבית. [ועי' גם בנתיבות שכיר שם]. ועיין שם בענין מחילת קטן.